

Ovi svojevrsni memoari, iako nisu morali biti, opskrbljeni su i kritičkim aparatom. Uvjeren sam da će se čitati sa zanimanjem kao što sam ih i ja pročitao sa zanimanjem i zadovoljstvom. Vrijedni su zbog dokumentarne vrijednosti, zbog važnog svjedočenja jednog od uglednih aktera naše crkvene, nadbiskupijske i društvene scene. Zasiurno će izazvati dosta diskusija, vjerojatno više usmenih nego pisanih.

I nakon čitanja ove knjige, bez obzira na moguće različite poglede na autora i ovu knjigu, može se konstatirati da je prof. Zovkić mogao predavati na bilo kojem svjetskom sveučilištu. Kad se sve sumira, onda se može kazati: Daj Bože, da ima više svećenika, crkvenih a i ljudi uopće kao što je prof. Zovkić.

Franjo Topić

NA PUTU HUMANIZACIJE

Enzo BIANCHI, *Le tentazioni di Gesu Cristo*. San Paolo: Milano, 2012., 57 str.

Kušnja Isusa Krista knjižica je duhovne naravi. Unatoč kratkoći, a možda upravo zbog nje, ona otvara neizmjeran prostor duhovnom promišljanju i refleksiji. No, ne zbog kratkoće, nego zbog sadržaja koji donosi.

Osvrćući se na evanđeoske

retke, autor nam donosi teološko-egzistencijalno promišljanje o kušnjama kojima je Isus bio kušan na samom početku svojega javnog djelovanja, nakon krštenja u Jordanu. Povezujući tu Isusovu kušnju s kušnjom Izraela, izabranog Božjeg naroda, autor promišlja o našoj svakidašnjoj kušnji na putu postanka boljim čovjekom, možda bi točniji izraz bio čovjekom u punini. Kako to autor na samom početku donosi: „Na putu humanizacije, postajanja čovjekom u potpunosti, upravo jer je slobodan, čovjek se nalazi u vlasti kušnje. Upoznaje napasti. Kako bi se humanizirao, mora se odreći snova i iluzije o svemoći te u prostoru slobode naučiti umijeće otpora, i biti svjestan da je izazov, kušnja, egzistencijalno iskustvo slobode. Bez kušnje nema slobode!“ (str. 7).

Ističući kako biblijska izvješća ne pretendiraju biti znanstvena otkrića, nego su duboke antropološke istine o čovjeku, autor podcrtava da ono što tamo pronalazimo nije toliko životno iskustvo nekoga tamo i u ono vrijeme, nego poruka koja je upućena svim ljudima, ljudskom rodu u cjelini. Na toj liniji kušnja Božjeg naroda, Izraelov četrdesetogodišnji put kroz pustinju, i nadasve kušnja Isusa u pustinji, sve su to kušnje koje prolaze pojedinci, vjernici i cijela Crkva na njihovu putu ka kraljevstvu Božjem. Ako imamo na umu da kraljevstvo Božje nije

vremenom omeđen prostor, nego novi odnos ljudi s Bogom, ljudima i samim sobom, lakše je proniknuti smisao tih evanđeoskih riječi i povezati ih s našim svakidašnjim iskustvom.

Isusovu kušnju autor predstavlja polazeći od krštenja na Jordanu. Odmah nakon krštenja, nakon izlaska iz Jordana, na isti način na koji je nekad Izrael prešao preko Crvenog mora, Isus je kušan u pustinji. Ali za razliku od Izraela Isus u kušnji „ne pada“ i ne predaje se, čime zapravo potvrđuje navještaj Ivana Krstitelja: „Dolazi jači od mene“! Kako to autor donosi, isti Duh koji je sišao nad Isusa u krštenju, isti onaj od kojega čuje: „Ti si sin moj ljubljeni“, isti ga Duh vodi u pustinju u neku vrstu potvrde onoga na što ga poziva: „On koji je Sin Božji može li i hoće li živjeti kao Sin Božji?“ (str. 28).

„Isus se, pun Duha Svetoga, vratio s Jordana i Duh ga četrdeset dana vodio pustinjom, gdje ga je iskušavao đavao. Tih dana nije ništa jeo, te kad oni istekoše, ogladnje“ (Lk 4,1-2).

Isus je postio 40 dana i na kraju bio gladan, gladan hrane. Glad je iskustvo s kojim se svakodnevno susrećemo, ali ono što je važno naglasiti, jest da Isus posti 40 dana i na kraju ogladni. Post koji Gospodin traži, ne traži samo kruha i ne traži tuđe pozornosti; to je post usmjeren upoznavanju samoga sebe, stvaranju jedinstva

sa sobom. Taj post nije neka površna opcija. Postiti je ozbiljna aktivnost duha. Postiti znači uprengnuti čitavo tijelo, duh i dušu kako bismo otkrili imamo li sposobnost zajedništva s Bogom i s drugima. Upravo se u toj situaciji post pokazuje naša prva kušnja: kušnja praznine, kušnja usmjerena odgovoru na pitanje: Što je uistinu potrebno da bi čovjek živio?

„A đavao mu reče: ‘Ako si Sin Božji, reci ovom kamenu da postane kruhom’“ (Lk 4,3).

Kako autor donosi, nije slučaj da se prva napast tiče onog „oralnog“. Na tom je terenu kušan i pao i prvi par u Edenu. Drugim riječima: najjače napasti su upravo u dimenziji „prvotnog“, onog nužnog čovjeku: apetit, agresivnost, egoizam. Riječima: „Reci kamenu da postane kruhom“, đavao insinuirao Isusu da, ako je stvarno sin Božji, može pobijediti ljudske limite, može kamenu, mineralu, prirodi, narediti da postane kruh, hrana, život. Ta je kušnja naš san o svemoći: imati neposredan pristup i moć nad stvarima. Kao da đavao kaže: možeš od kamena do kruha, direktno, bez zajedništva i truda. Ali kruh je posijano sjeme, uzgajano, pobrano, samljeveno... Isus odgovara: „Pisano je: *Ne živi čovjek samo o kruhu*“ (Lk 4,4)! Isus se poziva na riječ Božju upisanu u Mojsijevu zakonu. Ne poziva se na vlastito uvjerenje, na unutarnje iskustvo, nego svoju odluku prepušta logici zajedništva s Bogom

i s njegovim narodom. Drugim riječima: Isus kaže da je važnost kruha i jela neupitna, ali još više egzistencijalno od jela jest Božja riječ, kako je i zapisano: „Ta što koristi čovjeku steći sav svijet, a životu svojemu nauditi? Ta što da čovjek dadne u zamjenu za život svoj“ (Mk 8,36-37).

„I povede ga đavao na visoko, pokaza mu odjednom sva kraljevstva zemlje i reče mu: ‘Tebi ću dati svu ovu vlast i slavu njihovu jer meni je dana i komu hoću, dajem je. Ako se dakle pokloniš preda mnom, sve je tvoje’“ (Lk 4,5-7).

Od „oralnog“ odveden je „visoko“, od tjelesnog kušnja prelazi na „visoko“, na psihu. Sotona obećava ono što je kontradiktorno ljudskim mogućnostima: nudi svemoć, poziva da se „odvoje noge od zemlje“ i da se pođe lažnim visinama. To je naša kušnja posjedovanja, imati „sve“ i „odmah“, utemeljena na lažnom obećanju sreće i bogatstva, ostvarenja preko „imati“. Sotona Isusu nudi bogatstvo. Ovo nije u sebi neka zla ponuda. Ali ako bi je prihvatio, Isus bi se odrekao povijesti kao teškog puta, izbjegao bi križ, posjedovao bi sve, ali u svijetu Sotone. Isus odgovara: „Klanjaj se Gospodinu, Bogu svomu, i njemu jedinom služi!“ (Lk 4,8). Klanjati se Bogu na prvom mjestu znači ne biti rob ničega i nikoga i ne činiti drugoga robom. Zato se Isus poklonio pred Učenicima opravši im noge, a nije se poklonio Sotoni!

Ova nas kušnja upozorava da onaj koji ima moć, onaj koji želi dobra i bogatstvo za sebe, pa makar i u dobre ciljeve, službenik je Sotone, htio to ili ne.

„Povede ga u Jeruzalem i postavi na vrh Hrama i reče mu: ‘Ako si Sin Božji, baci se odavde dolje! Ta pisano je: *Anđelima će svojim zapovjediti za tebe da te čuvaju. I: na rukama će te nositi da se gdje nogom ne spotakneš o kamen*’“ (Lk 4,9-11).

Ako je Isus Bog, anđeli će ga nositi! Kušnja identična onoj Izraelovoj u pustinji: Bog je među nama ili ne? Je li nas Bog uistinu voli? Massa i Meriba. Riječ je o nevjeri, konstantnoj kušnji grešnika. U dosadašnjim kušnjama Isus se poziva na Pismo, u ovoj se sam Sotona pozvao na Pismo da bi ga kušao, da bi ga odijelio od Boga preko same riječi koja dolazi od Boga. Drugim riječima: i naše korištenje Biblije može biti mjesto kušnje. Koliko puta zapravo tumačimo neke pasuse za nas, a protiv drugih? Koliko puta koristimo biblijske tekstove da bismo se opravdali umjesto da ih prihvatimo i da im se pokorimo. Isus odgovara: „Ne iskušavaj Gospodina, Boga svojega!“ (Lk 4,12). Isus ne tumači Pismo sebi u korist, nego izabire poslušnost Božjoj riječi. Odbacuje spektakularni mesijanzam čudesa i svjesno bira ludost i slabost križa.

„Pošto iscrpi sve kušnje, đavao se udalji od njega do druge

prilike“ (Lk 4,13).

Do druge prilike ili kairosa, kako to autor tumači. Tijekom života Isus je kušan na različite načine, ali postoji jedno posebno vrijeme, kairos, ono u kojem je stavljen pred strašnu kušnju: spasiti se jer kako ga ispod križa izazivaju, može spasiti samoga sebe. Ako je Bog može, ili ostati vjeran Ocu i po cijenu strašne i nasilne smrti na križu. Ali Isus ne želi spasiti sebe, nego vrši volju Božju, poslušan sve do smrti služi Istini koja je objavljena: Tko život izgubi, naći će ga! Put Isusa ukazuje na put svakog kršćanina, a Isus, upravo jer je i sam kušan, može pomoći svima onima u kušnji (Heb 2,18). Nema potrebe vjerovati u Sotonu – diabolosa, onog koji dijeli, kako to sama riječ govori, jer se njegovo postojanje upoznaje iskustvom: on je snaga koja stoji u nama, tamna sila, napasnik, ubojica od početka. Krštenjem postajemo djeca Božja, posinjeni u Isusu. U Njemu, i s Njime je naša sloboda i mogućnost otpora i pobjede nad kušnjama.

Knjižica duhovne naravi uistinu vrijedna čitanja i kao takva bez imalo rezerve preporučena svima kojima biti kršćanin znači ako ne puno više, onda bar znatno manje od puke i jeftine deklarativne pripadnosti. Dakle, onima koji kršćanstvo ne prihvaćaju kao danost, okvir unutar kojega su smješteni ili se smještaju, nego kao trajno traganje za Istinom i obli-

kovanje vlastita života prema toj Istini, a na putu postanka novim čovjekom. Onima oblikovanim u teološkim krugovima priznajemo ne donosi nešto posebno novo, nešto što nismo znali (ili osobno upoznali!), ali nam uprisutnjuje našu egzistencijalnu ranjivost, podsjeća nas na izloženost koju često zaboravljamo u ovoj bjesomučnoj trci „preživljavanja na tankom ledu“ (Baumann), ovom traganju za kruhom, za ispunjenjem i smislom, traganju koje nas dovodi upravo na mjesto koje traganjem želimo izbjeći. Psihološkim rječnikom, ova nas knjižica zapravo budi iz neke metafizičke bahatosti, iz nekog tragičnog nihilizma u koji manje-više upadamo svaki put kada zaboravimo na „prkos duha“ (Frankl), inat kojim se duhom, u nastojanju ostvarenja ontološke ljudskosti u nama, suprotstavljamo bio-socijalnoj uvjetovanosti. Osim toga, i teološkim rječnikom rečeno, knjižica ne samo da govori o prostoru u kojemu možemo prilično lako pasti i padamo nego, što je i važnije, vraća nas mjestu u kojemu „ne odvajamo noge od tla“ vjerujući da, ako smo u Isusovoj kušnji mi sami kušani, onda u toj kušnji otkrivamo prostor unutarnje slobode, one slobode iz poslušnosti koja Isusu pruža otkupiteljsku mogućnost i moć riječi: „Ali ne moja volja, nego tvoja neka bude!“

Zorica Maros